KORXONA FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA BOSHQARUVNING IQTISODIY USULLARIDAN FOYDALANISH

Ro’ziboyev Muhammadumar
Andijon davlat Texnika instituti Menejment k 15-22 guruh talabasi

Annotatsiya

Mazkur maqolada korxona faoliyati samaradorligini oshirishda boshqaruvning iqtisodiy usullaridan foydalanishning ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, iqtisodiy boshqaruv usullarining korxona rentabelligi, mehnat unumdorligi va raqobatbardoshligini oshirishdagi o‘rni tahlil qilingan. Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalarni samarali boshqarish uchun iqtisodiy rag‘batlantirish, rejalashtirish va moliyaviy nazorat usullaridan foydalanish muhimligi asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: korxona, boshqaruv, iqtisodiy usullar, samaradorlik, mehnat unumdorligi, rejalashtirish, rag‘batlantirish, rentabellik.

Kirish

Bugungi kunda iqtisodiyotning jadal rivojlanishi va bozor munosabatlarining chuqurlashuvi korxonalar oldiga yangi vazifalarni qo‘ymoqda. Raqobatning kuchayishi korxonalardan nafaqat sifatli mahsulot ishlab chiqarishni, balki mavjud resurslardan samarali foydalanishni ham talab etadi. Shu sababli korxona faoliyati samaradorligini oshirish masalasi iqtisodiy boshqaruv tizimining eng muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Korxona samaradorligi ishlab chiqarish hajmi, foyda miqdori, xarajatlar darajasi va mehnat unumdorligi kabi ko‘rsatkichlar orqali baholanadi. Ushbu ko‘rsatkichlarni yaxshilashda boshqaruvning iqtisodiy usullari muhim ahamiyat kasb etadi. Iqtisodiy boshqaruv usullari korxonada moddiy manfaatdorlikni oshirish, xodimlarni rag‘batlantirish hamda ishlab chiqarish jarayonlarini samarali tashkil etishga xizmat qiladi.

Hozirgi davrda korxonalarda innovatsion texnologiyalarni joriy etish, moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish va zamonaviy boshqaruv tizimlarini qo‘llash orqali iqtisodiy samaradorlikka erishish mumkin. Ayniqsa, raqamli iqtisodiyot sharoitida boshqaruvning iqtisodiy usullaridan foydalanish korxonalarning raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi korxona faoliyati samaradorligini oshirishda boshqaruvning iqtisodiy usullaridan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili

Korxona boshqaruvi va iqtisodiy samaradorlik masalalari ko‘plab iqtisodchi olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Xususan, menejment nazariyasi bo‘yicha ilmiy ishlarda boshqaruvning iqtisodiy usullariga alohida e’tibor qaratilgan.

M. Qosimovaning ilmiy ishlarida korxona boshqaruvida rejalashtirish va iqtisodiy rag‘batlantirish tizimining ahamiyati yoritilgan. Muallif korxona faoliyatini samarali tashkil etishda xodimlarning moddiy manfaatdorligini oshirish muhim ekanligini ta’kidlaydi.

Yo. Abdullayev korxona iqtisodiyoti bo‘yicha tadqiqotlarida resurslardan oqilona foydalanish va xarajatlarni kamaytirish korxona foydasini oshirishning asosiy omillaridan biri ekanligini ko‘rsatib o‘tgan.

Shuningdek, xorijiy iqtisodchi olimlar tomonidan ham iqtisodiy boshqaruv usullarining samaradorlikka ta’siri keng o‘rganilgan. Ularning fikricha, zamonaviy korxonalarda iqtisodiy boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, iqtisodiy boshqaruv usullaridan samarali foydalanish korxonaning moliyaviy barqarorligi va raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotni amalga oshirish jarayonida iqtisodiy tahlil, taqqoslash, statistik kuzatish va umumlashtirish usullaridan foydalanildi.

Tadqiqot davomida korxona faoliyati samaradorligini oshirishga oid ilmiy adabiyotlar, iqtisodiy ko‘rsatkichlar va nazariy manbalar o‘rganildi. Shuningdek, boshqaruvning iqtisodiy usullarining korxona faoliyatiga ta’siri tahlil qilindi.

Taqqoslash usuli orqali an’anaviy va zamonaviy boshqaruv usullarining samaradorligi o‘rganildi. Statistik tahlil yordamida esa iqtisodiy boshqaruv usullarining mehnat unumdorligi va foyda miqdoriga ta’siri baholandi.

Tadqiqot natijalarini shakllantirishda tizimli yondashuv asosida xulosa va tavsiyalar ishlab chiqildi.

Asosiy qism

Boshqaruvning iqtisodiy usullari mohiyati

Boshqaruvning iqtisodiy usullari — bu korxona faoliyatiga iqtisodiy vositalar orqali ta’sir ko‘rsatish usullaridir. Ushbu usullar yordamida korxona xodimlari va bo‘limlari iqtisodiy manfaatdorlik asosida faoliyat yuritadi.

Iqtisodiy usullarga quyidagilar kiradi:

- rejalashtirish;
- moliyalashtirish;
- kreditlash;
- narx belgilash;
- iqtisodiy rag‘batlantirish;
- foyda va rentabellikni boshqarish;
- soliqqa oid mexanizmlar.

Mazkur usullar korxona resurslaridan samarali foydalanishga yordam beradi.

Korxona samaradorligini oshirishda iqtisodiy usullarning ahamiyati

Korxona samaradorligi ishlab chiqarish hajmi, foyda miqdori, mehnat unumdorligi va xarajatlar bilan belgilanadi. Iqtisodiy boshqaruv usullari ushbu ko‘rsatkichlarni yaxshilashga xizmat qiladi.

Birinchidan, moddiy rag‘batlantirish tizimi xodimlarning mehnatga bo‘lgan qiziqishini oshiradi. Mukofot va bonus tizimi orqali ish sifati hamda unumdorlik ortadi.

Ikkinchidan, rejalashtirish korxona faoliyatini oldindan tashkil etishga imkon beradi. To‘g‘ri rejalashtirish resurslardan samarali foydalanish va ortiqcha xarajatlarni kamaytiradi.

Uchinchidan, moliyaviy nazorat korxonaning iqtisodiy barqarorligini ta’minlaydi. Xarajatlar va daromadlarni tahlil qilish orqali foyda miqdorini oshirish mumkin bo‘ladi.

Zamonaviy sharoitda iqtisodiy boshqaruv usullarini takomillashtirish

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar iqtisodiy boshqaruv tizimini yanada rivojlantirmoqda. Korxonalarda avtomatlashtirilgan boshqaruv dasturlaridan foydalanish iqtisodiy tahlil aniqligini oshiradi.

Shuningdek, quyidagi yo‘nalishlarda ish olib borish muhim hisoblanadi:

- innovatsion boshqaruv tizimlarini joriy etish;
- xodimlarni samarali motivatsiya qilish;
- xarajatlarni optimallashtirish;
- investitsion faoliyatni rivojlantirish;
- marketing strategiyalarini kuchaytirish.

Natijada korxonaning raqobatbardoshligi va iqtisodiy samaradorligi oshadi.

Xulosa

Xulosa o‘rnida aytish mumkinki, korxona faoliyati samaradorligini oshirishda boshqaruvning iqtisodiy usullari muhim strategik vosita hisoblanadi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalar o‘rtasidagi raqobatning kuchayishi ishlab chiqarish jarayonlarini samarali tashkil etish, mavjud resurslardan oqilona foydalanish va yuqori iqtisodiy natijalarga erishishni talab etmoqda. Shu jihatdan iqtisodiy boshqaruv usullari korxona faoliyatini rivojlantirishda asosiy omillardan biri bo‘lib xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, iqtisodiy rag‘batlantirish tizimi xodimlarning mehnat unumdorligini oshirishda katta ahamiyatga ega. Xodimlarni moddiy va ma’naviy rag‘batlantirish ularning ishga bo‘lgan mas’uliyatini oshirib, ishlab chiqarish samaradorligining ortishiga olib keladi. Bundan tashqari, korxonada samarali rejalashtirish tizimini tashkil etish ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va moliyaviy barqarorlikni ta’minlash imkonini beradi.

Shuningdek, iqtisodiy boshqaruv usullaridan foydalanish korxonalarda foyda miqdorini oshirish, mahsulot tannarxini pasaytirish hamda raqobatbardoshlikni kuchaytirishga xizmat

qiladi. Ayniqsa, zamonaviy raqamli texnologiyalar va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlarini joriy etish iqtisodiy tahlilning aniqligini oshirib, boshqaruv qarorlarini tezkor qabul qilish imkoniyatini yaratadi.

Maqola davomida olib borilgan tahlillar asosida shunday xulosaga kelish mumkinki, korxona faoliyatini samarali boshqarish uchun iqtisodiy usullarni zamonaviy yondashuvlar asosida takomillashtirish zarur. Korxonalarda innovatsion boshqaruv tizimlarini joriy etish, investitsion faoliyatni kengaytirish, moliyaviy nazoratni kuchaytirish va xodimlarni samarali motivatsiya qilish iqtisodiy samaradorlikni oshirishning muhim yo‘nalishlari hisoblanadi.

Kelgusida korxonalarda boshqaruvning iqtisodiy usullaridan yanada keng foydalanish mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga, ishlab chiqarish hajmining ortishiga va aholi farovonligining yaxshilanishiga xizmat qiladi. Shu sababli iqtisodiy boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish har bir korxonaning ustuvor vazifalaridan biri bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Korxonalar to‘g‘risida”gi Qonuni.
2. Qosimova M. “Menejment asoslari”. – Toshkent: O‘qituvchi, 2021.
3. Abdullayev Yo. “Korxona iqtisodiyoti”. – Toshkent, 2020.
4. Mullaxmetov Sh. “Boshqaruv nazariyasi”. – Toshkent, 2022.
5. Vahobov A. “Iqtisodiyot nazariyasi”. – Toshkent, 2021.
6. www.lex.uz
7. www.stat.uz